
Kulturološka kriza kršćanstva

Sveto pismo kaže da je u početku bila Riječ. Iako je ta Riječ tijelom postala i prebivala među nama, ona je ipak Riječ ostala i nalazi se pohranjena - osim u Euharistiji - u svetoj knjizi kršćanstva: Starom i Novom Zavjetu. Od tada se kršćanstvo neopozivo povezalos pismom i pismenošću. Ono se dapače u prvom redu širilo riječju i porukom, ali su i svjedočanstva vjernika morala biti također zapisana i tako sačuvana za primjer ostalima. Drugim riječima, bez posredstva pisma kršćanstvo je bilo osuđeno na utrnuće, jer je ono prije svega religija knjige i nadnaravne objave. Iz Biblije je proizišla teologija, a iz nje mnoštvo drugih znanstvenih grana. Upravo na toj biblijskoj pismenosti počiva zapravo cijela moderna europska kultura. Tko danas želi biti i ostati naobraženim i upućenim kršćaninom, treba ne samo dobro poznavati Sveto pismo i teologiju nego i sve ono što je uz njih raslo i razraslo u suvremenosti.

U svijetu vrhunske znanosti i mnogostruka znanja - a takav je baš ovaj zapadnjački - jedva da su zamislivi nepismeni ili polupismeni kršćani, makar i takvi postoje, što s njihovim osobnim spasenjem ne mora imati odveć sveze, ali zacijelo ima sa spasenjem bližnjih koji svoje nevjerovanje često utemeljuju na stanovitim tumačenjima znanosti i znanja. Dijalogizirati sa svijetom, moguće je govorom i pismom, pa onaj tko od toga odustane, unaprijed se osuđuje na šutnju i zatvorenost. Kršćanstvo koje u svojem iskazu ne bi barem išlo u korak s modernim vremenom, teško bi moglo ljudima toga vremena išta suvislije i značajnije reći i poručiti. Otud brojni nesporazumi i prijeka potreba da se kršćanstvo prereče na govor današnjega čovjeka. U protivnome se priča u prazno i nikad ne nailazi na odjek u onih kojima je riječ upućena. Zato su kršćani zapadnjačke kulture danas do kraja shvatili golemo i nepreskočivo značenje ljudske misli i njezinih oblika iskazivanja. U naše doba modernosti i postmodernosti polupismeno ili nepismeno kršćanstvo ne samo da sramoti i osramoćuje svoje nositelje nego ih sve više stavlja u položaj povijesne zaostalosti i posvemašnje kulturološke suvišnosti. Govor što se malo razumije u prvom je redu govor koji se od ljudi ne prihvaća i odbacuje.

Unatoč tome što je za kršćanstvo djelatna dobrota prvo i nenadoknadivo svjedočanstvo vjere, ništa manje nije za njega važno ni svjedočanstvo Riječi Božje, koje je kulturom bilo prenošeno ljudima svakog vremena i svakog prostora. Nažalost, u našim je domaćim prilikama taj posebni kulturološki govor vjere dospio u ozbiljnu i gotovo bezizlaznu krizu. Razloga je dakako više, iako se svi mogu svesti na samo jedan: prevlasti političkog govora nad ostalim. Zadnjih deset godina u tolikoj je naime mjeri ojačao u nas politički način razmišljanja i izražavanja da je posve isključio sve druge, pa i onaj tipično kršćanski. Sve se procjenjuje i važe s vidika politike i zato ima onoliko vrijednosti koliko je u njemu političnosti. Kultura, pravo, umjetnost, društvena skrb, znanost, gospodarstvo i religija zapravo su jednako osuđeni na rubnost i gubitak važnosti. Ništa izvan nje istinski ne postoji i teško da išta može opstojati bez pomoći politike, što pak napadno sličiti na bivši komunistički poredak u kojemu je također politika bila glavno i najunosnije čovjekovo zanimanje. Ako se sve svede na politiku i politikantstvo - bez humora i s bojovnim ideološkim isključivostima - onda isto takav postaje cijeli ljudski život. Stoga će svijet nužno biti napučen neprijateljima, a mržnja se uvući u svako ljudsko osjećanje. Uzaludno je pisati o teologiji, povijesti, filozofiji, sociologiji ili psihologiji kad je ispod svakog iskaza uvijek skrivena i neotklonjivo nazočna ideološka svrstanost, a ne želja za objektivnošću. Na trenutak se čini kako je u nas sve lažno, nekorisno, varljivo i isprazno osim politike. U takvom društvenom ozračju i govor o Bogu i govor Boga postaju jednako podložni političkoj ocjeni koristi, a ne ponude čovjekovoj slobodi za spasenjem. Tko ne govori politički, rasipa riječi u prazno.

To se prizemljenje smisla riječi na osobit način ostvarilo u našoj *mass-medijskoj* svakidašnjici, koja je u sebe usisala svu kulturu naroda, osiromašivši je do fraze i skandala. Sve što se zbiva u društvu našlo je svoj najkraći izraz upravo u novinama i na televiziji. Drugdje jedva da živi i ima još neki utjecaj. Kako se pak u našem društvu događa samo politika, nije nikakvo iznenađenje da su u nas obavijesna sredstva isključivo ispunjena politikom. A kad se o nečem drugom i piše, uvijek je to u funkciji političkog interesa. Dobili smo tako politiku - bolje reći politikantstvo - dva puta iscijeđenu. Najprije redukcijom svega na politiku, a onda redukcijom te politike na senzacionalističko političko novinarstvo. Većeg pojednostavljenja valjda nema. Sve je do kraja jasno i razvidno: treba se još samo fanatički svrstati i sve će se drugo već lako i brzo nadodati.

S druge pak strane, ljude sve više zanimaju samo političke vijesti sužene na medijsku kratkoću i sažetost. Zato smo svi postali mahnniti i manijakalni potrošači novina i televizijskih slika. Naravno da

između uspjeha jeftinog političkog novinarstva i velike potražnje za tim novinarstvom postoji međusobni uzročni odnos. Jedno se hrani i pothranjuje drugim. Otud zabrinjavajuća spoznaja da se u nas sve manje čitaju ozbiljne knjige i stručni časopisi. To je uostalom razlogom što je hrvatska kultura i znanost u zadnjih deset godina pala na najniže moguće grane: kiča, puke samohvale, plakata, krilatica, bijesnih osuda i neskrivene mržnje. Najopasniji otrovi iz političkih obračuna proširili su se na druga područja ljudskog djelovanja. Više su na cijenjeni oni koji galame, neprizivno osuđuju druge i šire netrpljivost nego oni što razmišljaju, traže razloge događaja i smiruju ljudske političke strasti. Znanstvena polupismenost i odsutnost kulture golema su opasnost za naše društvo, čije ćemo posljedice tek u bliskoj budućnosti posve osjetiti. Narod koji je znanost i kulturu sveo na politiku, teško može očekivati bolju sutrašnjicu, to prije što je upravo u prošlosti često jedino kroz kulturu i znanost dobivao političke bitke.

Taj je bolesni i pogubni mentalitet politikantstva i istodobne potrebe za niskom novinarskom kulturom ušao i u Crkvu i raširio se među njezinim članovima. Vjernici jednako kao i drugi čitaju novine i podliježu istoj psihozi političkog senzacionalizma i gnostičkog svrstavanja. Uvuklo se tako u naše kršćanstvo pojednostavnjeno i krivo mišljenje da je sve zlo u drugima, a dobro samo u nama, pa ako uništimo te druge, zavladat će navodno u društvu velika sreća i posvemašnje blaženstvo. To je onaj isti klasni obrazac komunizma primijenjen na kršćane. Otud nestrpljivo traženje protivnika i njihovo bojovno pobijanje, umjesto strpljivog pronalaženja pristaša i njihovo poticanje na dobro. A upravo se tu negdje začine i gnijezdi političko tumačenje religije kao korisne saveznice u čisto zemaljskim i ideološkim natjecanjima, za koje stajalište dakako nema baš nikakva uporišta u kršćanskoj izvornoj poruci. Ako kršćani ne mogu biti uvijek dobri poput svetaca - jer to zaista nije lako - ipak mogu postati barem razumni i dobrohotni poznavatelji kulture i znanosti, svoje i tuđe. Bolje je biti polovičan u vrlinama negoli prodati dušu demonima političke mržnje od čega nažalost nisu izuzeti ni mnogi "kršćanski" novinari. A spomenuta kulturološka kriza Crkve u najvećoj mjeri široko otvara vrata takvim nepovoljnim ishodima. Zato se kršćani moraju što hitnije vratiti kulturi govora, kulturi pisanja i kulturi razmišljanja. Površnost nas samo može odnijeti na daljnje plitčake, sprudove, stranputice i bezizlazja u kojima se danas nalazimo.

Parafrazirajući Evanđelje možemo na kraju reći kako će svaki onaj tko se bavi samo politikom od nje sigurno i poginuti. To se bjelodano ostvarilo u komunističkom pokretu u nedavnoj prošlosti. Treba se dobro čuvati da kršćani ne podlegnu jednakoj kušnji i ne

ponove isti grijeh političke isključivosti i ideološkog fanatizma u sadšnjosti, što im se na nesreću znalo često događati u prošlosti. Umjesto da postanu svjedocima dobrote i pravednosti, ostali su dugo zagriženim predvodnicima svjetovnih političkih sukoba. Vrijeme je da preispitamo naše mjesto u kulturi i politici, ali i da poradimo na tome kako bi politika bila više kulturološka nego ideološka. Za taj obrat nadahnuće ćemo zacijelo naći u tekstovima Drugoga vatikanskog koncila i govorima današnjeg pape Ivana Pavla II.

Željko Mardešić